

БЮЛЕТИН

Решения на ЕСПЧ

по дела срещу

България

Брой 19
Юли – Септември
2021 г.

Бюлетинът е разработен в рамките на предефиниран проект № 5 „Засилване на националния капацитет за ефективно изпълнение на решенията на Европейския съд по правата на човека“ рег. № 93-00-77/04.03.2020 г, с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021 г. по Програма “Правосъдие” .

Цялата отговорност за неговото съдържанието се носи от бенефициента и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на програмния оператор или на донора.

За донора

Целта на финансовият механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм 2014-2021 г. (ФМ на ЕИП и НФМ) е намаляване на икономическите и социални различия и укрепване на двустранните отношения чрез партньорски проекти, обмен на опит и добри практики.

България е четвъртият най-голям получател на средства: 210,1 млн. евро.

Норвежкия финансов механизъм осигурява 95,1 млн. евро, предоставени от Норвегия.

Съставител:

Дирекция „Процесуално представителство на Република България пред Европейския съд по правата на човека”, Министерство на правосъдието

Контакти за кореспонденция:

Електронна поща: project5@justice.government.bg

Интернет страница: <http://humanrights.bg/>

ФБ страница на Програма „Правосъдие“: <https://www.facebook.com/MJNFM>

Съдържание¹

„Тодоров и други срещу България“ жалба № 50705/11 и 6 други	5
„Д. срещу България“ жалба № 29447/17	12
„Николов срещу България“	15
„Саксгобургготски и Хробок срещу България“	17
„Николова срещу България“ жалба № 55303/16	21
Приятелски споразумения и едностранни декларации	21

¹ Решенията на камара по същество стават окончателни при условията на чл. 44 § 2 от Конвенцията:

- а) когато страните заявят, че няма да поискат делото да бъде отнесено до голямата камара; или
- б) три месеца след датата на решението, ако не е поискано отнасяне на делото до голямата камара; или
- в) когато съставът на голямата камара отхвърли молбата за отнасяне, подадена съгласно член 43.

Решенията на комитет по същество при наличието на установена практика на Съда по разглеждания въпрос са окончателни (чл. 28 § 1 б) и § 2 от Конвенцията). Окончателни са и решенията по допустимост (чл. 28 § 1 а) и § 2 от Конвенцията).

■ Каталог на решенията

Член 3

Забрана на изтезанията

1. [„Д. срещу България“](#), жалба № 29447/17

Член 5

Право на свобода и сигурност

1. [„Николова срещу България“](#), жалба № 55303/16, заличена жалба

Член 6

Право на справедлив съдебен процес

1. [„Василев срещу България“](#), жалба № 41511/20, приятелско споразумение

Член 8

Право на зачитане на личния и семейния живот

1. [„Евгениев срещу България“](#), жалба № 2640515, приятелско споразумение

Член 1 от Протокол № 1

Защита на собствеността

1. [„Тодоров и други срещу България“](#), жалба № 50705/11 и 6 други
2. [„Николов срещу България“](#), жалба № 68504/11
3. [„Саксгобургготски и Хробок срещу България“](#), жалби № 38948/10 и № 8954/17

■ **„Тодоров и други срещу България“**
жалба № 50705/11 и 6 други

Решение от 13.07.2021 г.²

Нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (по жалбите на Тодоров и др., Гаич, Баров и Жекови)

Няма нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (по жалбите на Русев, Кацаров и Димитров)

*Делото касае случаи на отнемане на незаконно придобито имущество по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност от 2005 г. (Законът от 2005 г.), отменен със Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество от 2012 г. Жалбоподателите твърдят, че е нарушен чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (защита на собствеността), част от тях повдигат оплаквания и по чл. 6 § 1 (справедлив съдебен процес), чл. 6 § 2 (презумпция за невиновност), чл. 7 (неналагане на наказание без закон), чл. 8 (право на личен и семеен живот) и чл. 4 от Протокол № 7 (забрана за повторно наказание за едно и също престъпление). Поради сходството на делата, ЕСПЧ решава да обедини седемте жалби. Съдът обединява оплакванията по чл. 6 § 1 и чл. 1 от Протокол № 1 от Конвенцията и намира нарушение в четири от случаите. В останалите три случая Съдът счита, че няма нарушение. Съдът обявява за недопустими оплакванията по чл. 6 § 2, чл. 7 и чл. 4 от Протокол № 7, тъй като приема, че те са несъвместими с Конвенцията *ratione materiae*.*

Фактите и оплакванията Жалба № 50705/11 – Тодоров и други срещу България
Жалбата е подадена от г-н Валери Тодоров и г-жа Вера Тодорова, които са съпрузи, както и от родителите на първия жалбоподател. Първият жалбоподател е осъден през 2004 г. за извършен през 1993 г. опит за изнудване. През 2007 г. Комисията за установяване на незаконно придобито имущество подава

² Влязло в сила на 13.10.2021 г.
<http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-211018>

искова молба пред Окръжен съд - Враца за конфискуването на редица притежания на първите двама жалбоподатели, както и имот и къща, закупени от г-н Тодоров през 1993 г. и дарени на неговия баща през 2003 г. Производството по реда на Закона от 2005 г. приключва с отнемането на имущество на четиримата жалбоподатели на стойност 896, 300 евро, придобито между 2000 и 2005 г.

Жалба № 11340/12 – Гаич срещу България

С решение на Районен съд - Каварна от 20 януари 2005 г., влязло в сила през 2006 г., г-жа Гаич е осъдена за присвояване на 21 600 евро от компанията, притежавана от нея и съпруга ѝ, докато била в ликвидация. През 2008 г. Комисията подава искова молба пред Окръжен съд - Добрич за отнемането на имущество на съпрузите, както и на тяхната дъщеря (също жалбоподателка по делото). Постановено е отнемането на редица техни активи, въпреки че присвоената сума е била възстановена. Оказва се, че някои от имотите вече са продадени на трети лица в предходни изпълнителни производства срещу съпрузите. Реално бива конфискуван само техния апартамент в гр. Добрич и идеална част от имот и къща в гр. Каварна. Никоя от конфискуваните суми всъщност не е платена на държавата (дори частично).

Жалба № 26221/12 – Баров срещу България

През 2006 г. жалбоподателят сключва споразумение с прокуратурата, като се признава за виновен в извършването на няколко кражби и грабежи, и незаконно притежание на боеприпаси. Всички престъпления са извършени през 1994 г. и 1995 г. Посочено е, че всички имуществени вреди от престъпленията са възстановени. През 2009 г. Комисията подава искова молба срещу жалбоподателя пред Окръжен съд - Габрово за конфискуването на два имота с индустриална сграда, купени от жалбоподателя през 2007 г., два други имота, купени през 2008 г., автомобил и мотор, купени през 2006 г. и парична сума, получена от продажбата на друг автомобил, купен от него през 2005 г. и продаден през 2006 г. С едно изключение съдилищата уважават иска за конфискация.

Жалба № 71694/12 – Жекови срещу България

Жалбата е подадена от г-н Живко Жеков, г-жа Емилия Жекова и г-н Жеко Живков – син на първия жалбоподател от предходен брак. През 2008 г. първите двама жалбоподатели са осъдени за квалифицирана документа измама, подготовка за измама и притежание на необходимите за това оборудване и материали. Г-н Жеков е осъден за ръководене на организирана престъпна група, а втората жалбоподателка за член на организираната престъпна група. Установено е, че в периода от м. януари до м. юни 2007 г. двамата жалбоподатели и техните съучастници са фалшифицирали лични документи и официални документи, включително, издадени в други държави. Конфискувани са им два апартамента и други недвижими имоти, някои от тях придобити много по-рано. ВКС, който постановява отнемането, посочва, че жалбоподателите не са успели да установят

придобиването на имуществото с доходи, които могат да се приемат за доказани и законни.

Жалба № 44845/15 – Русев срещу България

През 2012 г. жалбоподателят е осъден за незаконна сеч. През м. ноември 2012 г. Комисията подава искова молба за отнемането на негово имущество. Окръжен съд - Търговище уважава исковата молба само по отношение на имущество, чиято стойност се равнява на разликата между разходите и установените законни доходи на жалбоподателя, а именно – седем имота, купени между 2006 г. и 2010 г., 17 473 лв., получени от продажбата на 13 други имота, повечето от които придобити през 2006 г., и автомобил, купен през 2011 г. Окръжният съд отхвърля твърденията на жалбоподателя за законния произход на част от неговите средства. Съдът взима предвид, че до 1998 г. той не е имал законни доходи, между 2000 г. и 2005 г. е работел за местното горско стопанство, а през 2006 г. отново не е имал законни доходи. Именно през 2006 г. и 2007 г. е купил редица имоти, част от които впоследствие е прехвърлил на трети лица. Апелативен съд - Варна потвърждава решението. ВКС не допуска касационно обжалване.

Жалба № 17238/16 – Кацаров срещу България

През 2007 г. жалбоподателят сключва споразумение с прокуратурата, като се признава за виновен в незаконно държане и разпространение на наркотици. Споразумението е одобрено от Окръжен съд - Бургас на 15 януари 2008 г. Престъпленията са извършени през 2000 г. и 2001 г. Комисията предявява иск пред Софийския градски съд (СГС) за отнемането на апартамент в гр. София, купен през 2008 г. по силата на предварителен договор от 2002 г., сума равняваща се на 20 000 долара, платени през 2002 г. след сключване на предварителния договор, два автомобила и паричните средства, получени от продажбата на други два автомобила. СГС уважава иска изцяло. Съдът посочва, че през разглеждания период жалбоподателят е имал доста нисък законен доход, получавал е заплата между 2005 г. и 2008 г. Доходите му се равняват на 222.58 минимални работни заплати, докато разходите – на 3 262.63 минимални работни заплати. Отхвърлени са доводите, че е получил средства от своите родители, тъй като те самите са с доста ниски доходи. Софийският апелативен съд (САС) потвърждава решението, с изключение на отнемането на посочената парична сума във връзка с предварителния договор. САС също установява, че няма доказателства жалбоподателят да е получил пари от своите родители. Показанията на неговата майка и на сестра му по този въпрос, са противоречиви. Между 1999 г. и 2004 г. жалбоподателят не е имал никакви доходи, с изключение на средствата, получени от продажбата на двата автомобила. Получавал е заплата само между 2005 г. и 2009 г. Също така престъпната дейност, за която е признат за виновен, би могла да доведе до печалба. Той е платил за апартамент още през 2002 г., в периода, през който е извършил престъпленията. При липсата на законен доход, с който да придобие въпросното имущество, то следва да се счита за придобито от престъпна дейност. ВКС не допуска касационно обжалване на въззивното решение.

Жалба № 63214/16 – Димитров срещу България

През 2010 г. жалбоподателят е осъден за източване на ДДС, като е прието, че между декември 2000 г. и май 2001 г. е избегнал плащането на около 150 000 Евро ДДС. През м. февруари 2015 г. Окръжен съд - Варна отхвърля исковата молба за отнемане на негово имущество. През 2015 г. Апелативен съд - Варна отменя първоинстанционното решение и постановява отнемането на: земя и сграда, купени от жалбоподателя през 2007 г. с пазарна стойност към момента на покупката в размер на 26 882 лв., апартамент в гр. Варна, купен през 2008 г., 117 300 лв. парична стойност на дяловете в няколко компании, 4,500 лв., получени от продажба на дялове през 2010 г., 165 000 лв., получени от продажбата на два имота през 2008 г. и 2010 г. скоро след тяхната покупка, и 55 000 лв. – пазарната стойност на две коли, купени през 2007 г. и 2008 г. и продадени на трети лица. Съдът приема, че няма доказателства жалбоподателят да е платил данъчните си задължения от 2001 г. Освен това и преди жалбоподателят е бил замесен в криминална дейност. Апелативният съд установява периодите, през които жалбоподателят не е имал законен доход. Недоказано остава твърдението на жалбоподателя, че е получил големи суми от своите родители, а печалбата от дивиденди е получена през 2011 г., след разглеждания период. По отношение на имотите, съдът взема предвид пазарната им стойност, а не чувствително по-ниската цена, вписана в нотариалните актове, затова и получените много по-големи суми за тяхната продажба, не могат да се считат за законен доход. Съдът заключава, че е установена причинно-следствена връзка между имуществото, чиято конфискация се иска и престъплението, за което е осъден.

Пред ЕСПЧ жалбоподателите повдигат оплаквания по чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (защита на собствеността) във връзка с конфискацията на тяхно имущество по реда на Закона от 2005 г. Някои от жалбоподателите се позовават още на чл. 6 § 1 (справедлив съдебен процес), чл. 6 § 2 (презумпция за невиновност), чл. 7 (неналагане на наказание без закон), чл. 8 (право на личен и семеен живот) и чл. 4 от Протокол № 7 (забрана за повторно наказание за едно и също престъпление). Поради сходството на делата ЕСПЧ решава да обедини седемте жалби.

Правото

Съдът обединява оплакванията по чл. 6 § 1 и чл. 1 от Протокол № 1 от Конвенцията и намира нарушение в четири от случаите. В останалите три случая Съдът счита, че няма нарушение. По оплакванията по чл. 6 § 2, чл. 7 и чл. 4 от Протокол № 7 Съдът възприема възраженията на правителството и постановява, че те са несъвместими с конвенцията *ratione materiae*, като обявява жалбите в тази им част за недопустими.

ЕСПЧ приема, че намесата в правата на жалбоподателите е законосъобразна и преследва легитимна цел в обществен интерес. По въпроса за пропорционалността, ЕСПЧ счита, че Законът от 2005 г. поставя значителна тежест върху жалбоподателите: неговият обхват е много широк, както относно разглеждания времеви период, така и по

отношение на престъпленията, които биха могли да доведат до образуване на производство за отнемане на имущество; доказването на законния произход на имуществото и фактите по делото като цяло може да е твърде затруднено с оглед необходимостта жалбоподателите да установят финансовото си състояние от преди много години, както и доказателствените ограничения, като се има предвид също, че процентът на сивата икономика и на недекларираните доходи е относително висок. В същото време, макар и сама по себе си да не е проблематична, законът въвежда презумпция за престъпния произход на имуществото. Според Съда, въпреки че разглеждани по отделно никой от тези недостатъци не би имал решаващо значение за пропорционалността на мерките, техният кумулативен ефект може да доведе до несигурност и липса на прецизност, критикувани по делото *Димитрови срещу България*. При конкретните обстоятелства, свързани с прилагането на Закона от 2005 г., е необходимо националните власти да предоставят поне известни подробности относно връзката между твърдяното престъпно поведение и придобиването на имуществото, чието отнемане се претендира. Затова ЕСПЧ разглежда дали националните власти са предоставили конкретни мотиви, обосноваващи произхода на конфискуваното имущество от установеното престъпление, като възприема разясненията, дадени с Тълкувателно решение № 7 от 30 юни 2014 г. на ВКС по т. д. № 7/2013 г., ОСГК за релевантни и отговарящи на правото на Конвенцията.

Жалба № 50705/11 – Тодоров и други срещу България

Първият жалбоподател е осъден през 2004 г. за извършен през 1993 г. опит за изнудване. Производството по реда на Закона от 2005 г. приключва с отнемането на имущество на четиримата жалбоподатели на стойност 896 300 евро, придобито между 2000 и 2005 г. ЕСПЧ отбелязва, че не е ясно как посоченото престъпление и то като опит, би могло да доведе до облагодетелстване с имущество, при положение че не се е твърдяло жалбоподателят да е бил въввлечен в друга престъпна дейност и е било отнето имущество, придобито много години след извършване на престъплението. Националните съдилища не са направили какъвто и да е опит да обосноват причинно-следствена връзка между престъплението и придобитото имущество, посочвайки единствено несъответствието между доходите и разходите на първите двама жалбоподатели. Не е посочено и дали стойността на конфискуваното имущество се равнява на установеното несъответствие. Следователно намесата в правата на жалбоподателите не е пропорционална на преследваните цели и е **налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1**.

Съдът присъжда по 4000 Евро на г-н Валери Тодоров и на г-жа Вера Тодорова и по 2000 евро на г-н Илия Тодоров и г-жа Галя Тодорова като обезщетение за неимуществени вреди. Съдът присъжда на жалбоподателите общо 5548 евро за разходи и разноски.

Жалба № 11340/12 – Гаич срещу България

През 2006 г. жалбоподателката е осъдена за присвояване на 21 600 евро от дружество, притежавано от нея и съпруга ѝ, докато то било в ликвидация. Срещу нея и съпруга ѝ е образувано производство по Закона от 2005 г. и са им отнети редица активи, въпреки че присвоената сума е била възстановена. Макар в производството пред ЕСПЧ правителството да посочва допълнителни данни за мащабните престъпни дейности на съпрузите и осъжданията на г-н Гаич, никое от тези обстоятелства не е взето предвид и обсъждано от националните съдилища, поради което и Съдът не ги взема предвид. Националните съдилища са се позовали на презумпцията по чл. 4 от Закона от 2005 г. и освен това не са изследвали пряката или косвената връзка между стойността на отнетото имущество и техните криминални дейности и установеното несъответствие между техните доходи и разходи. **Следователно и в този случай е налице непропорционална намеса и нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.**

Съдът присъжда обезщетение за неимуществени вреди в размер на 4000 евро за всяка от двете жалбоподателки, както и 300 евро общо за разходи и разноски.

Жалба № 26221/12 – Баров срещу България

През 2006 г. жалбоподателят сключва споразумение с прокуратурата, като се признава за виновен в извършването на няколко кражби и грабежи, и незаконно притежание на боеприпаси. Всички престъпления са извършени през 1994 г. и 1995 г. Посочено е, че всички имуществени вреди от престъпленията са възстановени. По реда на Закона от 2005 г. е отнето имущество, придобито от жалбоподателя между 2005 г. и 2008 г. Между посочените престъпления и отнетото имущество не е установена очевидна връзка и националните съдилища не са обосנוвали наличието на такава, считайки че това не е изрично изискване на закона. **Поради това ЕСПЧ приема, че намесата е била непропорционална и е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.**

Съдът присъжда на жалбоподателя обезщетение за неимуществени вреди в размер на 3 000 евро, както и 65 евро за разходи и разноски.

Жалба № 71694/12 – Жекови срещу България

През 2008 г. първите двама жалбоподатели са осъдени за няколко престъпления, попадащи в обхвата на Закона от 2005 г. Конфискувани са им два апартамента и други недвижими имоти, някои от тях придобити много по-рано. ВКС, който постановява отнемането, посочва, че жалбоподателите не са успели да установят придобиването на имуществото с доходи, които могат да се приемат за доказани и законни. ЕСПЧ отбелязва, че ВКС не е положил усилия да установи, че процесното имущество е свързано с престъпленията, извършени от първите двама жалбоподатели. **Следователно намесата е била непропорционална и е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.**

Съдът не присъжда на жалбоподателите обезщетение за неимуществени вреди и разноски.

Жалба № 44845/15 – Русев срещу България.

През 2012 г. жалбоподателят е осъден за незаконна сеч. По реда

на Закона от 2005 г. му е отнето имущество, придобито между 2006 г. и 2011 г. Окръжен съд – Търговище и Апелативен съд – Варна са анализирали наличието на причинно-следствена връзка относно имуществото, чието отнемане се претендира, и са обсъдили престъпната дейност на жалбоподателя, като са изложили обосновани изводи. Анализирали са трудовата заетост на жалбоподателя и законните му доходи, взели са предвид датите на придобиване на въпросните недвижими имоти. ВКС е потвърдил решенията на предходните инстанции. ЕСПЧ приема, че престъпният произход на конфискуваното имущество е доказан, като националните съдилища са уважили искането за отнемане само на активи, за които е видно, че се придобити незаконно и са отхвърлили искането в друга част. Освен това не е налице произвол или явна необоснованост на техните изводи. **Следователно намесата е била пропорционална и не е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.**

Жалба № 17238/16 – Кацаров срещу България

През 2008 г. жалбоподателят е осъден за незаконно държане и разпространение на наркотици. Престъпленията са извършени през 2000 г. и 2001 г. По реда на Закона от 2005 г. са му отнети редица активи. СГС и САС са анализирали наличието на причинно-следствена връзка между престъпната дейност и придобитото имущество, както и липсата на законни доходи през продължителни периоди. ВКС потвърждава решенията на предходните съдебни инстанции. ЕСПЧ счита, че изводите на националните съдилища са добре обосновани и не вижда причина да ги поставя под съмнение. Националните съдилища са разгледали детайлно и доводите на жалбоподателя за наличието на друг законен доход и мотивирано са ги отхвърлили. **Следователно намесата е била пропорционална и в настоящия случай не е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.**

Жалба № 63214/16 – Димитров срещу България

През 2010 г. жалбоподателят е осъден за източване на ДДС, като е прието, че между декември 2000 г. и май 2001 г. е избегнал плащането на около 150 000 Евро ДДС. По реда на Закона от 2005 г. му е отнето имущество, придобито в периода между 2007 г. и 2010 г. Апелативен съд – Варна представя подробни мотиви защо счита, че имуществото е придобито от престъпна дейност като заключава, че е налице причинно-следствена връзка с извършеното престъпление. В детайли е разгледан въпросът за доходите и разходите на жалбоподателя. **Следователно и в настоящия случай намесата е пропорционална и не е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.**

ЕСПЧ не присъжда имуществени вреди по жалбите, по които са установени нарушения, като посочва, че националните съдилища са в по-добра позиция да направят преценката каква част от имуществото би следвало да бъде, съответно да не бъде отнета по реда на Закона от 2005 г. Съдът посочва, че има възможност за възобновяване на съответните национални дела по реда на чл. 303, ал. 1, т. 7 от ГПК и подчертава, че е право на жалбоподателите да се възползват от това средство.

■ „Д. срещу България“
жалба № 29447/17

Решение от 20.07.2021 г.³

Нарушение на чл. 3 от Конвенцията

Нарушение на чл. 13 от Конвенцията

Делото касае задържането на българо-румънската граница на турски гражданин и незабавното му връщане в Турция въпреки неговите твърдения, че е избягал поради риска от политическо преследване в държавата му по произход. ЕСПЧ приема, че опасенията на жалбоподателя не са били надлежно разгледани от националните власти. Съдът припомня, че с оглед абсолютния характер на правата, гарантирани от чл. 3 от Конвенцията и уязвимото положение, в което търсеците убежище често се намират, властите са задължени да оценят по своя инициатива риска след като узнаят факти за конкретното лице, които биха го поставили в риск от нечовешко отношение след неговото връщане в съответната държава. На жалбоподателя не е предоставено съдействие от преводач, достъп до адвокат или представител на специализирана организация, нито информация за неговите права като лице, търсещо убежище. Не е спазено и законовото задължение за уведомяване на омбудсмана, допуснати са и други пропуски по прилагането на националното законодателство.

**Фактите и
оплакванията**

Макар жалбоподателят да е турски гражданин, в настоящия случай, ЕСПЧ взема решение да не съобщава на Република Турция за възможността по чл. 36 § 1 от Конвенцията да интервенира в производството по настоящата жалба с оглед съображенията по делото *I. срещу Швеция* (жалба № 61204/09, §§ 40-46). По това дело Съдът заключава, че чл. 36 § 1 от Конвенцията не се прилага в случаите, когато причината лицата да подадат жалба е страхът, че след връщането в

³ Влязло в сила на 20.10.2021 г.
<http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-211366>

страната им по произход, съществува риск да бъдат подложени на отношение, което противоречи на чл. 2 и 3 от Конвенцията.

Жалбоподателят по настоящата жалба е работел за ежедневника вестник Заман, притежаван от медийна група, която се смята за свързана с Фетуллах Гюлен (Fethullah Gülen). На 6 март 2016 г. турското правителство изземва контрола върху медийната група и жалбоподателят е уволнен. Д. посочва, че след опита за държавен преврат от 15 юли 2016 г., ежедневникът е затворен и той напуска страната по време на обявеното извънредно положение и предприемането на редица мерки срещу медии и журналисти – уволнения, арести, задържане на паспорти.

Между м. септември и м. октомври Д. и 8 други лица преминават турско-българската граница, скрити в ремаркетото на тежкотоварен автомобил. През нощта на 13 октомври 2016 г. превозното средство пристига на българо-румънската граница. В 1:40 ч. на 14 октомври 2016 г. при митническа проверка, жалбоподателят и другите лица са разкрити. Д. посочва, че те са задържани от гранична полиция и са разпитвани от служителите като полицейските екипи няколко пъти са се сменяли. Всеки път Д. и неговите спътници посочвали, че искат да потърсят убежище и да им бъде предоставена адвокатска защита и преводач. Той твърди още, че са били накарани да подпишат формуляри на документи без да им бъде предоставен техен превод.

Впоследствие те са настанени в автомобил, като са мислели, че ще ги отведат в гр. София. Всъщност пристигат в Специалния дом за временно настаняване на чужденци – гр. Любимец, близо до турската граница. Лицата отново безуспешно повтарят, че искат международна закрила, както и съдействие от адвокат и преводач.

Около 5:30 ч. на 15 октомври 2016 г. Д. е предаден на турските власти. Впоследствие е задържан в Одринския затвор и е осъден на 7 години и 6 месеца лишаване от свобода за членство в терористична организация.

Пред ЕСПЧ жалбоподателят повдига оплаквания по чл. 3 (забрана на изтезанията, нечовешкото и унижително отношение) и чл. 13 (ефективни вътрешноправни средства за защита) от Конвенцията затова, че българските власти не са образували производство по предоставяне на убежище и са го върнали в Турция, като по този начин са го изложили на риск от нечовешко отношение.

Правото Съдът на първо място обсъжда дали жалбоподателят е уведомил българските власти относно своите опасения, че може да бъде подложен на нечовешко отношение в нарушение на чл. 3 от Конвенцията ако бъде върнат в Турция. ЕСПЧ припомня, че не е необходимо желанието за подаване на молба за убежище да е заявено в определена форма. Решаващо е дали са изразени някакви опасения при перспективата за връщане в съответната държава. Макар обясненията на Д. да не съдържат думата „убежище“, той е посочил, че е турски журналист, уволнен по време на извънредното положение, въведено в страната след опита за държавен преврат, и се страхува, тъй като е преследван от полицейските органи. Освен това властите, отговорни за задържането и наредили връщането му

в Турция, са научили от турския консул в гр. Бургас, че жалбоподателят и неговите спътници са смятани за свързани с опита за държавен преврат. Властите са били наясно и с изявленията на международни наблюдатели за сериозните опасения относно мерките, предприети във връзка с извънредното положение в Турция. Въпреки това, по време на и след неговото задържане, властите не са положили усилия да разгледат относимите аспекти от личното положение на Д. в светлината на описаната ситуация. Съдът приема, че обясненията на жалбоподателя от 14 октомври 2016 г., така както са записани, са достатъчни за целите на чл. 3 от Конвенцията, за да се приеме, че той е изразил по същество опасенията си пред българската гранична полиция преди да бъде върнат в Турция.

На следващо място ЕСПЧ преценява *дали изразените от Д. опасения са били надлежно разгледани*. Българските власти не са счели, че дадените от Д. обяснения представляват молба за защита и не е образувано производство за предоставяне на международна закрила. ЕСПЧ припомня, че с оглед абсолютния характер на правата, гарантирани от чл. 3 от Конвенцията и уязвимото положение, в което търсещите убежище често се намират, властите са задължени да оценят по своя инициатива риска след като узнаят факти за конкретното лице, които биха го поставили в риск от нечовешко отношение след неговото връщане в съответната държава. Това разбиране е особено приложимо, когато компетентните органи разберат, че лицето обосновано може да се смята за част от група, подлагана системно на нечовешко отношение и има достатъчно основания да се вярва в съществуването на такива практики. В случая българските власти са имали достатъчно информация в подкрепа на изразените от Д. страхове.

Що се отнася до процесуалните гаранции, Съдът отбелязва, че на жалбоподателя не е предоставено съдействие от преводач, нито информация за неговите права като лице, търсещо убежище, включително за приложимата спрямо него процедура. Следователно българските власти не са изпълнили задължението си за съдействие. На жалбоподателя не е предоставен достъп до адвокат или представител на специализирана организация, който би могъл да му помогне в преценката дали личните обстоятелства му дават право на международна закрила. Не е спазено и законовото задължение за уведомяване на омбудсмана. ЕСПЧ установява и други пропуски по прилагането на националното законодателство, което е довело до прибързаното връщане на Д. в Турция.

Освен това заповедта за експулсиране е изпълнена незабавно, без на жалбоподателя да се даде възможност да разбере нейното съдържание, което го е лишило от възможността да поиска от съда спиране на изпълнението. В резултат от прибързаното изпълнение на заповедта, съществуващите вътрешноправни средства за защита се оказват неефективни. Следователно Д. е върнат в държавата по произход без предварително да бъдат разгледани рисковете, на които той е бил изложен от гледна точка на чл. 3 от Конвенцията.

Поради изложеното ЕСПЧ приема, че чл. 3 и чл. 13 от Конвенцията са нарушени и присъжда на жалбоподателя обезщетение за неимуществени вреди в размер на 15 000 евро.

■ „Николов срещу България“

жалба № 68504/11

Решение от 20.07.2021 г.⁴

Нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията

Няма нарушение на чл. 13 от Конвенцията

Делото касае оплаквания, свързани с наложените на жалбоподателя глоба и конфискация на сума в размер на 34 300 евро, които не е декларирал пред митническите власти на летище София. ЕСПЧ взема предвид поведението на жалбоподателя, както и характера и тежестта на наказанията. При конкретните обстоятелства Съдът заключава, че налагането на глоба и същевременно конфискуването на цялата сума като се има предвид, че не е произтекла каквато и да е вреда за държавата от неговия пропуск да я декларира, е непропорционално, и жалбоподателят е претърпял прекомерна тежест в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1. Съдът приема, че не е налице нарушение на чл. 13 от Конвенцията, тъй като само фактът, че жалбата срещу наказателното постановление е отхвърлена, не поставя под съмнения ефективността на вътрешноправното средство за защита.

Фактите и оплакванията

На 9 февруари 2009 г. на летище София след като бива запитан дали носи в себе си чужда валута, жалбоподателят представя сумата от 34 300 евро, и обяснява, че ще пътува за Великобритания, възнамерявайки с тези пари да закупи трактор и не е знаел, че има задължение да ги декларира. Съставен му е акт за установяване на административно нарушение, тъй като не е декларирал сумата по изискуемия ред. Административно-наказателното производство е спряно, след като срещу жалбоподателя е образувано и наказателно производство за престъпление по чл. 251, ал. НК. След неговото прекратяване, административно-наказателното производство е възобновено и е издадено наказателно постановление, с което на жалбоподателя е наложена глоба от 1000 евро и конфискация на въпросната сума.

По жалба на г-н Николов, с решение от 15.11.2010 г. Софийският районен съд (СРС) отменя наказателното постановление, възприемайки

⁴ Влязло в сила на 20.10.2021 г.
<http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-211363>

част от неговите аргументи. СРС постановява, че са допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, както и че жалбоподателят не е извършил виновно нарушението. С окончателно решение от 13.04.2011 г. Административен съд София-град (АССГ) отменя решението на СРС.

Пред ЕСПЧ жалбоподателят повдига оплаквания по чл. 6 § 1 (право на справедлив процес), чл. 13 (ефективни вътрешноправни средства за защита) от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (защита на собствеността), свързани с наложените му глоба и конфискация на посочената сума. Той твърди, че Административен съд София-град не се е произнесъл по повдигнати от него решаващи аргументи. След смъртта на жалбоподателя през 2015 г. неговата съпруга и деца изявяват желание да поддържат настоящата жалба.

Правото ЕСПЧ приема възражението на българската страна и отхвърля като явно необосновано оплакването по чл. 6 § 1 от Конвенцията. Според жалбоподателя АССГ не се е произнесъл по неговото възражение, че наложената санкция противоречи на правото на Европейския съюз, но ЕСПЧ отбелязва, че г-н Николов не представя доказателства, че подобно оплакване действително е повдигнато пред националния съд. Освен това АССГ е изложил релевантни и конкретни мотиви за своето решение.

Разглеждайки оплакването по чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, ЕСПЧ приема, че намесата е била предвидена в закона и е преследвала легитимна цел. С оглед преценка за нейната пропорционалност, Съдът взема предвид тежестта на извършеното от жалбоподателя нарушение, неговото поведение, както и характера и тежестта на наложените наказания. ЕСПЧ на първо място посочва, че пред разследващите органи жалбоподателят е представил документи за законния произход на средствата. Също така г-н Николов не се е опитал да скрие парите, а при зададения му въпрос, веднага ги е представил. С оглед конкретните обстоятелства ЕСПЧ счита, че налагането на глоба и същевременно конфискуването на цялата сума като се има предвид, че не е произтекла каквато и да е вреда за държавата от неговия пропуск да я декларира, е непропорционално, и жалбоподателят е претърпял прекомерна тежест. Следователно е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

ЕСПЧ приема, че не е налице нарушение на чл. 13 от Конвенцията. Наказателното постановление, с което на жалбоподателя са наложени посочените наказания е подлежало на обжалване по съдебен и ред и г-н Николов се е възползвал от тази възможност. Фактът, че неговата жалба не е уважена, само по себе си не може да постави под въпрос ефективността на това средство за защита.

Съдът присъжда обезщетение за имуществени вреди в размер на 34 300 евро, както и 3 500 евро за разходи и разноски в производството пред него. По отношение на неимуществените вреди, ЕСПЧ приема, че установяването на нарушение представлява достатъчно справедливо обезщетение.

■ „Саксгобургготски и Хробок срещу България“

жалби № 38948/10 и № 8954/17

Решение от 07.09.2021 г.⁵

Нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 (по отношение на мораториума от 2009 г. относно горите във владение на жалбоподателите)

Нарушение на чл. 6 § 1 (невъзможността да обжалват мораториума в отделни негови части)

Жалбоподателите – г-н Симеон Сакскобургготски и г-жа Мария-Луиза Хробок, твърдят, че са собственици на комплекса Саръгьол и двореца Ситняково, а съдебните решения, с които държавата е призната за собственик на тези имоти, са произволни и неправилни и в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 (защита на собствеността). Жалбоподателите се оплакват по смисъла на същата разпоредба от наложения през 2009 г. мораториум върху ползването и разпореждането на имотите Врана, имотите в с. Баня, двореца Бистрица, двореца Ситняково, комплекса Саръгьол, както и на обширни горски площи в Рила. Те се оплакват от невъзможност да обжалват наложения мораториум пред съд и липсата на ефективни правни средства за защита (чл. 6 § 1 и 13 от Конвенцията) и дискриминация на основание произход и социално положение (чл. 14 от Конвенцията). ЕСПЧ намира нарушение само по отношение на две от оплакванията на жалбоподателите: а) че мораториумът от 2009 г. нарушава правата им на държатели на горски площи (нарушение на чл. 1 от Протокол 1), най-вече защото действия прекомерно дълго и не подлежи на обжалване пред съд, и б) че решението на НС в частта за налагане на мораториум върху разпореждането с имота в с. Баня и върху търговското ползване на Ситняково, Саръгьол, Бистрица, Врана, Баня и горските площи не подлежи на обжалване пред съд.

⁵ <http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-211780>

Фактите и оплакванията

Двете жалби са подадени от г-н Симеон Саксбургготски и неговата сестра, г-жа Мария-Луиза Хробок. С частично решение по допустимост от 20 март 2018 г. ЕСПЧ отхвърля някои оплаквания на жалбоподателите и решава да поиска становището на държавата по други.⁶

След установяването на комунистическия режим, през месец декември 1947 г. е приет Закон за обявяване за държавна собственост на имотите на семействата на бившите царе Фердинанд I и Борис III и техните наследници. Този закон е обявен за противоконституционен с решение № 12 от 4 юни 1998 г. на Конституционния съд. След решението на Конституционния съд жалбоподателите търсят възстановяването на къщата на тяхната леля, княгиня Евдокия, шест имения из страната заедно с построените сгради (Баня, Врана, Бистрица, Саръгьол, Ситняково и Кричим), както и гори с обща площ от 2150 хектара. В периода 2001 – 2004 г. те успяват да влязат във владение на имотите, с изключение на Кричим.

През 2009 г. Народното събрание с решение налага мораториум върху разпореждането с поземлени имоти, земеделски земи, гори, сгради и движими вещи, за които има постановени решения за признаване и възстановяване правото на собственост или са дадени като обезщетение на наследниците на бившите царе Фердинанд I и Борис III и спиране на експлоатационната и строителната дейност в посочените имоти. Мораториумът все още е в сила.

През 2009 г. и 2011 г. властите започват съдебни производства по отношение на всички имоти, с изключение на къщата на княгиня Евдокия и имота в с. Баня. С решение от 8 юни 2012 г. ВКС отхвърля иска на жалбоподателите за установяване право на собственост върху двореца Кричим. В решението от 20 март 2018 г. ЕСПЧ отхвърля оплакването на жалбоподателите, че са собственици на този имот, като посочва, че владението върху този имот никога не е предавано на жалбоподателите и властите не са ги признавали за собственици. Националните производства относно комплекса Саръгьол и двореца Ситняково приключват в полза на държавата на 28 декември 2016 г. и 14 юли 2016 г. и, правото на собственост върху тях е предмет на разглеждане от Съда. Делото относно Царска Бистрица е решено в полза на жалбоподателите с решение на ВКС от 12 октомври 2020 г., след постановено Решение на Конституционния съд № 3/2020 г. Делото относно Врана е решено в полза на жалбоподателите на втора инстанция, Софийски апелативен съд, и в момента е висящо пред ВКС. Делото за горите е висящо на първа инстанция. Спрямо имота в с. Баня държавата няма претенции.

В настоящото производство ЕСПЧ разглежда твърденията на жалбоподателите, че са собственици на комплекса Саръгьол и двореца Ситняково, както и че съдебните решения, с които държавата е призната за собственик на тези имоти, са произволни и неправилни и в

⁶ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182381>, <http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-183137> – превод на български език.

нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 (защита на собствеността). Жалбоподателите посочват, че имотите са били тяхна собственост преди отчуждителния закон от 1947 г., като с решението на Конституционния съд от 1998 г. тези имоти са им реституирани, за което свидетелства и последвалият въвод във владение. Жалбоподателите се оплакват по смисъла на същата разпоредба от наложения през 2009 г. мораториум върху ползването и разпореждането на имота Врана, имотите в с. Баня, двореца Бистрица, двореца Ситняково, комплекса Саръгьол, както и на обширни горски площи в Рила. В допълнение към това, те се оплакват от невъзможност да обжалват наложения мораториум пред съд и липсата на ефективни правни средства за защита (чл. 6 § 1 и 13 от Конвенцията) и дискриминация на основание произход и социално положение (чл. 14 от Конвенцията).

Правото Съдът отхвърля като недопустими по-голямата част от оплакванията на жалбоподателите по чл. 1 от Протокол № 1. На първо място, той отхвърля оплакванията по чл. 1 от Протокол № 1, че жалбоподателите имат някакви собственически или реституционни права върху комплекса Саръгьол и двореца Ситняково, като възприема възраженията на българската страна, че жалбоподателите не са имали „легитимно очакване“ по смисъла на тази разпоредба, че са придобили или ще придобият собствеността на посочените имоти. ЕСПЧ припомня, че задача на националните съдилища е да преценят фактите и представените пред тях доказателства. В случая исковете на жалбоподателите са отхвърлени, като не е налице произвол или явна необоснованост на изводите на националните съдилища. Свързаните оплаквания по чл. 6 § 1 и чл. 13 от Конвенцията относно начина, по който са били разгледани ревандикационните искове, Съдът отхвърля като явно необосновани.

На второ място, Съдът разглежда оплакването по чл. 1 от Протокол № 1 относно наложения през 2009 г. мораториум върху *ползването и разпореждането* с къщата на княгиня Евдокия, имотите в Ситняково и Саръгьол, Врана, Баня и Бистрица, и го обявява за недопустимо. Свързаното оплакване по чл. 14 от Конвенцията Съдът отхвърля като недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като жалбоподателите не са представили доказателства да са се възползвали от различните процедури по Закона за защита от дискриминация.

По отношение на горите, Съдът обявява за недопустимо оплакването по чл. 1 от Протокол № 1, касаещо мораториума върху разпореждането с тях. За допустимо Съдът обявява единствено оплакването относно *забраната за експлоатационна и строителна дейност*. ЕСПЧ отбелязва, че действително въпросът за собствеността върху тези гори е предмет на разглеждане от националните съдилища. Все пак Съдът приема, че жалбоподателите имат права на държатели по смисъла на чл. 71 и 73 от Закона за собствеността и легитимно очакване да ползват горите, което попада в приложното поле на чл. 1 от Протокол 1. Мораториумът обаче забранява експлоатационна и строителна дейност и в тези имоти. Съдът приема, че това е „намеса“ в правата по чл. 1 от Протокол № 1. Тази намеса е предвидена в закона и има за цел защита на обществения интерес, но е непропорционална. Не е обоснована

необходимостта от такава всеобхватна мярка за целите на предпазване на горите, още повече, че съществуващото законодателство дава достатъчно възможности за защита на интересите на претендиращия собственик и на публичния интерес. Продължителността на намесата в правата на жалбоподателите е прекомерна, особено като се има предвид, че целта е била мораториумът да е временен. Прекалено дългият период на действие на мораториума поставя жалбоподателите в продължителна несигурност. Те също така не са имали възможност да оспорят пред съд наложените им ограничения.

Съдът приема, че забраната за експлоатация и строителство по отношение на горите във владение на жалбоподателите е непропорционална и прекомерна, поради което е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

На следващо място, ЕСПЧ намира нарушение на правото на жалбоподателите на достъп до съд по чл. 6 § 1 поради невъзможността да обжалват мораториума в частта, с която е наложена забрана за разпореждане с имота в Баня (§§ 223-224) и невъзможността да обжалват забраната за експлоатационна и строителна дейност в Ситняково, Саръгьол, Бистрица, Врана и Баня (§§ 227-228), както и относно горите. Правото на достъп до съд трябва да съществува на практика и да е ефективно. Мораториумът от 2009 г. не подлежи на съдебен контрол. Съдебните производства, касаещи правото на собственост на жалбоподателите, не представляват адекватен достъп до съд в това отношение.

Следователно е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията поради липса на достъп до съд. ЕСПЧ счита, че не е необходимо да разглежда оплакванията по чл. 13 от Конвенцията.

На основание чл. 41 от Конвенцията жалбоподателите претендират ЕСПЧ да задължи правителството да признае правото им на собственост на имотите в Ситняково и Саръгьол и да им предаде владението. Алтернативно, жалбоподателите претендират тяхната пазарна цена – общо 485 179 евро. Съдът припомня, че е отхвърлил оплакванията, свързани с отказа за възстановяване на посочените имоти, поради което отхвърля и тези техни претенции.

Жалбоподателите предявяват искане и за присъждане на обезщетение поради невъзможността да експлоатират възстановените им гори в размер на 1 050 356 евро. Съдът решава да отложи решаването на този въпрос като дава възможност в рамките на 6 месеца от влизане в сила на решението да се потърси начин за постигане на споразумение с жалбоподателите или да се предостави становище по претенцията.

ЕСПЧ присъжда на жалбоподателите 5 000 евро за разходи и разноски в производството пред него, като отхвърля останалата част от претенциите им до 46 000 евро.

■ „Николова срещу България“ жалба № 55303/16

Делото касае оплакване по чл. 5 § 5 от Конвенцията за липса на адекватно обезщетение във връзка с лишаване от свобода, надвишило периода на наложеното наказание. На 22 юли 2021 г. Съдът обяви решение⁷, с което заличава жалбата от списъка на делата, приемайки че г-жа Николова не желае да поддържа жалбата си, тъй като макар да е получила изпратените от Съда писма, не е изпълнила дадените в тях указания.

■ Приятелски споразумения и едностранни декларации

Жалбата „Василев срещу България“ (жалба № 41511/20) е заличена от списъка на делата след одобряване на приятелското споразумение за изплащане на обезщетение на жалбоподателя в размер на 3 000 евро. Жалбата касае оплаквания по чл. 6 § 1 и чл. 13 от Конвенцията относно прекомерната продължителност на наказателно производство и липсата на ефективно вътрешноправно средство за защита.⁸

Жалбата „Евгениев срещу България“ (жалба № 26405/15) е заличена от списъка на делата също след постигане на приятелско споразумение за изплащане на обезщетение на жалбоподателя в размер на 2 500 евро. Жалбата касае оплаквания по чл. 8 и чл. 13 от Конвенцията.⁹

⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-200263>

⁸ <http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-211958>

⁹ <http://hudoc.echr.coe.int/bul?i=001-212239>